

Αυτοβιογραφικό σημείωμα του Κ. Καβάφη

«Είμαι Κωνσταντινουπολίτης την καταγωγήν, αλλά εγεννήθηκα στην Αλεξάνδρεια – σ' ένα σπίτι της οδού Σερίφ· μικρός πολύ έφυγα, και αρκετό μέρος της παιδικής μου ηλικίας το πέρασα στην Αγγλία. Κατόπιν επισκέφθην την χώραν αυτήν μεγάλος, αλλά για μικρόν χρονικόν διάστημα. Διέμεινα και στη Γαλλία. Στην εφηβικήν μου ηλικίαν κατοίκησα υπέρ τα δύο έτη στην Κωνσταντινούπολι. Στην Ελλάδα είναι πολλά χρόνια που δεν επήγα.

Η τελευταία μου εργασία ήταν υπαλλήλου εις ένα κυβερνητικόν γραφείον εξαρτώμενον από το υπουργείον των Δημοσίων Έργων της Αιγύπτου. Ξέρω Αγγλικά, Γαλλικά και ολίγα Ιταλικά».

1. Ερμηνευτική προσέγγιση του ποιήματος -Το πρώτο σκαλί**1.1 Εισαγωγικά:**

Το πρώτο σκαλί είναι ποίημα της πρώτης λογοτεχνικής περιόδου (1896-1904) του Κ. Καβάφη, πιο συγκεκριμένα γράφτηκε το 1899. Θα μπορούσε σύμφωνα με την προτεινόμενη κατάταξη από μέρους των μελετητών του καβαφικού έργου σε τρεις κατηγορίες ποιημάτων όσον αφορά το περιεχόμενό τους: ποιήματα φιλοσοφικά, ηδονικά και ιστορικά να χαρακτηριστεί φιλοσοφικό κατά το είδος ποίημα. Πρόκειται για μια διάκριση που δεν μπορεί να εκληφθεί απόλυτα και αυτό, γιατί συμβαίνει πολλές φορές ένα ποίημα που φαίνεται να ανήκει σε μια από τις παραπάνω κατηγορίες, επειδή κάποια από τα χαρακτηριστικά του συνηγορούν υπέρ αυτής, να έχει και στοιχεία, που αμφισβητούν την επιλογή μας, καθώς πολύ συχνά περιέχει διακριτικά γνωρίσματα και των άλλων δύο κατηγοριών. Η ποιητική δημιουργία και γενικότερα η σύνθεση ενός έργου τέχνης είναι αποτέλεσμα μιας πολύπλευρης διαδικασίας από τη μεριά του καλλιτέχνη, γεγονός που εκ των προτέρων καθιστά πολύ δύσκολη την απομόνωση του από τον οποιοδήποτε κριτικό ή και τον αναγνώστη μέσα σε κατηγορίες με βάση κάποια επιφανειακά συχνά χαρακτηριστικά του. Όταν, όμως, γίνεται αποσκοπεί κατά κύριο λόγο στην αμεσότερη κατανόηση των διαφορών ανάμεσα στα έργα και στην ευκολότερη ταξινόμηση του υλικού που έχουμε προς εξέταση.

Αφορμή γραφής του ποιήματος: Σε πολύ λίγες περιπτώσεις ποιημάτων του Καβάφη έχουμε τη δυνατότητα να γνωρίζουμε και όχι απλώς να υποθέτουμε με κάποια βεβαιότητα το γεγονός που στάθηκε αφορμή για την έμπνευση του. Το πρώτο σκαλί γράφτηκε, λοιπόν, κατά τον Σ. Τσίρκα (Σ. Τσίρκα: Ο πολιτικός Καβάφης σελ. 247) –έτσι όπως μαρτυράει το αυτόγραφο του ποιήματος μέσα στον φάκελο Αναστασιάδη-, σαν απάντηση-θέση στις αντιφατικές απόψεις του φιλοσόφου Ράσκιν γύρω από την τέχνη και την κοινωνική ευθύνη των δημιουργών της, τις οποίες θα πρέπει να είχε υπόψη του ο Κ. Καβάφης.

Το πρώτο σκαλί

Εἰς τὸν Θεόκριτο παραπονιούνταν
μιά μέρα ὁ νέος ποιητής Ευμένης·
«Τώρα δύο χρόνια πέρασαν πού γράφω
κ' ἕνα εἰδύλλιο ἕκαμα μονάχα.
Το μόνον ἄρτιόν μου ἔργον εἶναι.
Ἀλλοίμονον, εἰν' ὑψηλή το βλέπω,
πολύ ὑψηλή τῆς Ποιήσεως ἡ σκάλα·
καί ἀπ' τὸ σκαλί τὸ πρῶτο ἐδῶ πού εἰμαι
ποτέ δὲν θ' ἀναιβῶ ὁ δυστυχισμένος».
Εἰπ' ὁ Θεόκριτος· «Ἀυτά τα λόγια
ἀνάρμοστα καὶ βλασφημίες εἶναι.
Κι ἂν εἶσαι στὸ σκαλί τὸ πρῶτο, πρέπει
νάσαι υπερήφανος κ' εὐτυχισμένος.
Ἐδῶ πού ἐφθασες, λίγο δὲν εἶναι·
τόσο πού ἕκαμες, μεγάλη δόξα.
Κι αὐτὸ ἀκόμη τὸ σκαλί τὸ πρῶτο
πολύ ἀπὸ τὸν κοινὸ τὸν κόσμον ἀπέχει.
Εἰς τὸ σκαλί γιὰ νὰ πατήσεις τοῦτο
πρέπει μὲ τὸ δικαίωμά σου νάσαι
πολίτης εἰς τῶν ἰδεῶν τὴν πόλιν.
Καὶ δύσκολο στὴν πόλιν ἐκείνην εἶναι
καὶ σπάνιο νὰ σε πολιτογραφήσουν.
Στὴν ἀγορὰ τῆς βρίσκεις Νομοθέτας
πού δὲν γελά κανένας τυχοδιώκτης.
Ἐδῶ πού ἐφθασες, λίγο δὲν εἶναι·
τόσο πού ἕκαμες, μεγάλη δόξα».

Κωνσταντῖνος Π. Καβάφης

*Ὁ **Θεόκριτος** εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους ἀρχαίους Ἑλληνες ποιητὲς τῶν ἐλληνιστικῶν χρόνων. Πρέπει νὰ γεννήθηκε τὸν 4^ο π.Χ. αἰῶνα στὴν Κω καὶ νὰ μεγάλωσε στὶς Συρακοῦσες. Πιστεύεται πὼς ἐζήσε γιὰ ἕνα διάστημα καὶ στὴν Ἀλεξάνδρεια. Ὁ Θεόκριτος καθιέρωσε τὸ «εἰδύλλιο» καὶ τὴ βουκολικὴ ποίηση. Ἐπηρέασε πολλοὺς σύγχρονους καὶ μεταγενέστερους τοὺς ποιητὲς.

1.2. Μία πρώτη προσέγγιση

Ἐξωτερικὰ χαρακτηριστικά: Το ποῖημα ἀποτελεῖται ἀπὸ 26 ἐλεύθερους στίχους, δὲν ἔχει στρωφικὴ διάρθρωση οὔτε καὶ ὁμοιοκαταληξία.

Σύντομη ἀπόδοση τοῦ νοήματος τοῦ ποιήματος: *Τὸ πρῶτο σκαλί* εἶναι ἕνα ποῖημα μὲ διακριτὸ τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς **αὐτοαναφορικότητας**, τοῦ βασικοῦ αὐτοῦ γνωρίσματος τῆς ποίησης τοῦ Καβάφη. Εὐκόλα μπορεῖ νὰ διαπιστωθεῖ ἀπὸ μὴ πρώτη κιόλας ἀνάγνωση, πὼς ὁ ποιητὴς ἂν καὶ ἀθέατος εἶναι παρὼν στὸ ἔργο πού ἔχουμε μπροστά μας, πίσω ἀπὸ ἕνα προσωπεῖο κατὰ τὴν προσφιλή του συνήθεια κινεῖ τὰ νήματα τῆς δράσης σκηνοθετεῖ, μιλάει καὶ παίζει (υποκρίνεται). Στὸ ποῖημα ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ δύο ποιητὲς, τὸ Θεόκριτο γνωστὸ ποιητὴ τῶν ἐλληνιστικῶν χρόνων καὶ ἕναν νεαρὸ ποιητὴ τὸν Ευμένη, οἱ ὁποῖοι διαλέγονται μεταξύ τους γιὰ τὸ τι εἶναι ποίηση καὶ, κυρίως, ποῖα εἶναι ἡ ἀξία τῆς. Στὴν πραγματικότητα, ὡστόσο, ὁ Καβάφης «ἀπὸ μέσα» καὶ «διὰ τοῦ προσωπεῖου» ἀναπτύσσει τὴν επιχειρηματολογία του, ἐκθέτοντας τὶς προσωπικὲς του ἀπόψεις στὰ παραπάνω ζητήματα. Ἡ εἰκόνα τῆς ἀνόδου τῆς σκάλας ἀπὸ τὸν Ευμένη προκειμένου γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς «μεγάλης

δόξας» δίνει μια ρεαλιστική άποψη των δυσκολιών για το νεαρό ποιητή, έτσι, όπως την αντιλαμβάνεται προφανώς ο Θεόκριτος -Καβάφης. Ο διάλογος τοποθετείται σε ένα χώρο που παραπέμπει σε κάποια ελληνιστική πόλη με χαρακτηριστική την ατμόσφαιρα της φθοράς και της απαξίας. Ο ποιητής έχει αναζητήσει ως συνήθως το κατάλληλο ιστορικό υπόβαθρο και έχει επιλέξει τα πρόσωπα που θα χρησιμοποιήσει, σε ένα συγκεκριμένο, λοιπόν, περιβάλλον σκηνοθετεί αφήνοντας το διάλογο να εξελιχθεί με απώτερο σκοπό να καταφέρει μέσα απ' αυτόν να εκφράσει αυτά που πιστεύει.

1.3 Δομική ανάλυση:

Στην περίπτωση του ποιήματος *Το πρώτο σκαλί* ο Καβάφης έχει προσδώσει στο ποιητικό του υλικό μια δραματική, διαλογική μορφή. Έχουμε δύο πρόσωπα, τους ποιητές Θεόκριτο και Ευμένη που διαλέγονται με αντικείμενο συζήτησης το δίπολο: ποιητής –ποίηση(τέχνη). Η δράση στο ποίημα, αν και περιορισμένη, επιβεβαιώνεται μέσω του διαλογικού στοιχείου προσδίδοντας το τελικά θεατρικότητα.

1^η ενότητα (εισαγωγικοί στίχοι 1-2)

Πρόσωπα: Ποιητής-Αφηγητής

Λόγος: Το σκηνικό- χρόνος και χώρος της συζήτησης

2^η ενότητα(στιχ.3-9)

Πρόσωπα: Ευμένης (Ευμένης, Ευμένης-Ποιητής)

Λόγος: Η απελπισία και η απαισιοδοξία του Ευμένη για τις ποιητικές του επιδόσεις- η συναίσθηση από μέρος του των δυσκολιών της ποιητικής τέχνης η αποθάρρυνση του και η δυστυχία του

3^η ενότητα(στιχ.10-26)

Πρόσωπα: Θεόκριτος Θεόκριτος-Ποιητής)

Λόγος: Ο πολύπειρος Θεόκριτος μέσα από ενθαρρυντικά επιχειρήματα καταλήγει στην αισιόδοξη διαπίστωση, ότι, ακόμη και, το πρώτο σκαλί αποφέρει περηφάνια, δόξα και τιμή.

1.4. Μορφολογική και νοηματική ανάλυση:

1^η ενότητα (στιχ. 1-2):

Η ποίηση του Καβάφη χαρακτηρίζεται, όπως προαναφέρθηκε, από το στοιχείο της αυτοαναφορικότητας, σε κανένα από τα ποιήματα που έγραψε δεν απουσιάζει ο ίδιος, η φωνή του σπάνια δεν είναι αναγνωρίσιμη πίσω από τα πρόσωπα που παρελαύνουν σ' αυτά, πρόσωπα διατεταγμένα να παίζουν ένα συγκεκριμένο ρόλο κάθε φορά. Στους δυο πρώτους στίχους του ποιήματος μας-

Εις τον Θεόκριτο παραπονιούνταν

μιά μέρα ο νέος ποιητής Ευμένης

-που λειτουργούν και σαν εισαγωγή για τα όσα θα επακολουθήσουν, συναντούμε τα πρόσωπα που ως βασικοί πρωταγωνιστές θα αναλάβουν να φέρουν σε πέρας κάποιο ρόλο προκειμένου να γνωρίσουμε στο τέλος μέσα από τη συνάντησή τους, τη συμπαρουσία τους και τις τυχόν αντιθέσεις τους τη φωνή, ακριβώς, του ποιητή με τη δυνατότερη σαφήνεια και καθαρότητα διατυπωμένη. Πρόκειται για το Θεόκριτο και το νέο ποιητή Ευμένη. Γνωρίζουμε πως ο Θεόκριτος είναι ιστορικό πρόσωπο, ένας από τους πιο γνωστούς ποιητές των ελληνιστικών χρόνων, ώριμος και ολοκληρωμένος σε αντίθεση με τον νέο ποιητή Ευμένη που θα μπορούσε να είναι ένας οποιοσδήποτε ποιητής στα πρώτα βήματα του. Και τους δύο μας τους συστήνει ο Καβάφης καλυπτόμενος πίσω από το προσωπίο του αφηγητή. Στους ίδιους στίχους, πέρα από τη γνωριμία μας με τα πρόσωπα θα προσπαθήσει

παράλληλα να μας τοποθετήσει τόσο στο χρόνο όσο και στον τόπο που λαμβάνει χώρα η μεταξύ τους συνάντηση.

Εάν προσπαθούσαμε στο σημείο αυτό, να ορίσουμε το χωρόχρονο αυτής της συνάντησης, με βεβαιότητα μπορούμε να δεχθούμε, πως χρονικά βρισκόμαστε στους ελληνιστικούς χρόνους, μια εποχή γνωστή ως εποχή παρακμής και φθοράς, με κλονισμένες αρχές και αξίες που κυοφόρησε, όμως, τον καινούργιο κόσμο που ήλθε μετά το θάνατο του αρχαίου κόσμου. Όσον αφορά, τώρα, το χώρο μέσα στον οποίο κινούνται οι πρωταγωνιστές μας, αυτός θα μπορούσε να είναι αντίστοιχα κάποια πόλη, όπως η Αντιόχεια ή και η Αλεξάνδρεια. Είναι πολύ πιθανόν, μάλιστα, να συναντήθηκαν οι δυο τους σε κάποιο συμπόσιο, σε κάποιο δημόσιο χώρο, ίσως και, σε κάποιο σπίτι. Κάθε ποίημα του Καβάφη είναι και ένα μικρό ατμοσφαιρικό σενάριο, ως τέτοιο προϋποθέτει πέρα από την παρουσία του σεναριογράφου- στην περίπτωση μας ο αφηγητής-ποιητής που κινεί τα νήματα της ιστορίας -και το στήσιμο από μέρους του, του κατάλληλου σκηνικού, όπου θα αναδειχθεί αυτό ως θεατρική πλέον πράξη στη βάση της επικοινωνίας των δρώντων σ' αυτό πρόσωπων. Παρατηρούμε, λοιπόν, πως με τον καθορισμό τόσο του χρόνου όσο και του χώρου της συνάντησης των δυο ποιητών στους δυο πρώτους στίχους σκιαγραφείται με έναν ελλειπτικό σχεδόν υπαινικτικό, ικανά διαφωτιστικό, ωστόσο, τρόπο το θεατρικό περιβάλλον-ατμόσφαιρα, μέσα στο οποίο μπορεί ο αναγνώστης να κατανοήσει τη συγκεκριμένη συνάντηση, ως θεατρικό τελικά γεγονός, με την ανάλογη δραματική του ένταση.

Ένα σημείο που θα πρέπει να σταθούμε στους δυο πρώτους στίχους είναι το ρήμα *παραπονιούνταν*. Παραπονιέμαι σημαίνει εκφράζω τη δυσαρέσκεια μου σε κάποιον με έναν τρόπο που δηλώνει, όμως, πως η σχέση μου μ' αυτόν είναι σε κάποιον βαθμό οικεία και πως έχω το θάρρος να του εκφράσω κάτι βαθύτερο που με βασανίζει. Βέβαια, πέρα αυτό, ακριβώς γιατί υπάρχει αυτή η σχέση οικειότητας, θα μπορούσα να γίνω και φορτικός στον συνομιλητή μου. Σημασιολογικά, εντέλει, το συγκεκριμένο ρήμα μπορεί να μεταφέρει μια ιδιαίτερη συναισθηματική φόρτιση αναφορικά με τον ψυχικό κόσμο του Ευμένη στον Θεόκριτο, όμως, μπορεί να δηλώνει και μια μορφή ενόχλησης από μέρους του νέου συναδέλφου του. Πάντως, οι δυο πρωταγωνιστές, όπως και να έχει η κατάσταση, διαλέγονται ως ομότεχνοι, οπότε μιλούν καταρχήν την ίδια γλώσσα. Άλλωστε, το συναίσθημα στην ποίηση του Καβάφη, συνήθως, κρύβεται πίσω από τις λέξεις, θα πρέπει να το αποκαλύψει ο αναγνώστης και αυτό μπορεί να το καταφέρει, μόνον εφόσον απομονώσει την ειρωνεία με την οποία επικαλύπτεται συχνά. Στην συνάντηση αυτή και στη συζήτηση που θα διανεμηθεί μεταξύ των δυο ποιητών υπάρχει τόσο η ειρωνεία όσο και ο λυρικός τόνος.

2^η ενότητα (στιχ.3-9):

Στους στίχους 3,4,5 από τους επτά συνολικά της δεύτερης ενότητας έχουμε μια πρώτη αποστροφή των λόγων του Ευμένη που αφορά σε ένα προσωπικό του κατ' ουσίαν πρόβλημα.. Ο νέος ποιητής εκφράζει το παράπονο του στον πολύπειρο μάστορα της ποίησης Θεόκριτο την απογοήτευση του αλλά και την πίκρα του για το ότι, εδώ και, δύο χρόνια δεν έχει γράψει παρά μόνον ένα άρτιο έργο. Το θέμα του ποιήματος μας από ότι φαίνεται θα είναι σχετικό με τη συγγραφή της ποίησης. Ως ενασχόληση βλέπουμε να τοποθετείται το ποιητικό έργο στη βάση της ποσότητας σε σχέση με το χρόνο αφενός:

Τώρα δύο χρόνια πέρασαν που γράφω

κ' ένα ειδύλιο έκαμα μονάχα.

και αφετέρου στη βάση της ποσότητας σε σχέση με το χρόνο και την επιδιωκόμενη ποιότητα αντίστοιχα.

Το μόνον άρτιόν μου έργον είναι.

Απ' ότι φαίνεται ο νεαρός Ευμένης υποφέρει για την ιδιαίτερα φτωχή του παραγωγή το γεγονός, όμως, αυτό δεν είναι, ίσως, τόσο επώδυνο για αυτόν όσο, το ότι (στιχ.5), παράλληλα προφανώς με επίπονες προσπάθειες, αυτό που κατάφερε να κάνει είναι μόνο ένα έργο άρτιο και αψεγάδιαστο. Το ζήτημα και το μεγάλο του άγχος αφορά, αν και δεν γίνεται απόλυτα σαφές-άλλη μια περίπτωση ειρωνείας- μάλλον στην ποιότητα του έργου του, κάτι που είναι πρωταρχικό του μέλημα, και όχι στην ποσότητα. Η καλλιτεχνική αγωνία του παραπαίει σε μια σύγχυση ποσού και ποιού και έτσι αναπάντητη στέκει σαν μετέωρο ερώτημα. Διαγραμματικά θα είχαμε στο σημείο αυτό τις εξής αντιστοιχίες:

ποσότητα | χρόνος

ποσότητα → χρόνος | ποιότητα

όπου η ποσότητα είναι το τελικό ζητούμενο, στόχος προς επίτευξη σε κάθε περίπτωση. Οι επόμενοι δυο στίχοι που ακολουθούν, αν και ακούγονται από το στόμα του Ευμένη φαίνεται πως εκφράζουν τον ίδιο τον Καβάφη:

*Αλλοίμονον, είν' υψηλή το βλέπω,
πολύ υψηλή της Ποίσεως η σκάλα·*

Ο Καβάφης έχει επίγνωση των δυσκολιών που πρέπει να ξεπεραστούν προκειμένου για την απόκτηση της τελειότητας, η παρομοίωση –επινόηση της σκάλας παραβολικά αντικατοπτρίζει το μέγεθος του εγχειρήματος. Η σκάλα της ποίησης είναι *υψηλή*, *πολή υψηλή*, για να την ανεβεί κανείς, απαιτείται μια διαρκής προσπάθεια και αγώνας. Η επανάληψη εδώ ως σχήμα λόγου του *υψηλή*, κάτι που αποφεύγει ο Καβάφης, έρχεται να τονίσει τη συγκεκριμένη άποψη. Τα λόγια αυτά, επιπλέον, εκφρασμένα από τα χείλη του Ευμένη δείχνουν το μέγεθος της απαιτητικότητας που προϋποθέτει η ενασχόληση με την ποίηση για έναν νέο ποιητή κατά τον Καβάφη αλλά και το πώς βλέπει ο ίδιος ο Καβάφης τη σχέση του με την ποίηση. Μια διαρκής προσπάθεια για το καλύτερο –τέλειο. Ιδιαίτερα αυστηρός με τον εαυτό του, όταν αναφέρεται στον Ευμένη τα λόγια του αποκτούν έναν τόνο παραινετικό και ενθαρρυντικό για τον νεαρό του ομότεχνο, καθώς του επισείουν την προσοχή για το όλο θέμα. Η απελπισία, όμως, και η δυστυχία είναι παρούσα, μια δεδομένη κατάσταση για τον Ευμένη και ο κίνδυνος να παραιτηθεί κάτω από το μέγεθος των δυσκολιών μεγάλος.

*και απ' το σκαλί το πρώτο εδώ που είμαι
ποτέ δεν θ' αναιβώ ο δυστυχισμένος».*

Είναι θεμιτό να φιλοδοξείς να επιτύχεις το τέλειο και είναι στόχος απόλυτα δικαιολογημένος και απαραίτητος για έναν ποιητή να επιθυμεί να φτάσει στην κορυφή της σκάλας, στην τελείωση με άλλα λόγια. Αυτή είναι, όμως, για την ώρα η ψυχολογία του Ευμένη και η κατάσταση του φαντάζει για τον ίδιο αδιέξοδη, με το *αλλοίμονον* και κυρίως το *ποτέ* ο Καβάφης στο ποίημα την αποδίδει με την μεγαλύτερη ακρίβεια. Στόχος του στη συνέχεια είναι να ενθαρρύνει το νεαρό ποιητή υποδεικνύοντας του μια γραμμή πλεύσης όσον αφορά τους στόχους του κυρίως όμως να μας γνωστοποιήσει τις απόψεις του ίδιου πάνω στο θέμα.

3^η ενότητα(στιχ.10-26):

Στη συνέχεια και μέχρι το τέλος του ποιήματος παρατίθεται η γνώμη του Θεόκριτου που δεν είναι άλλη απ' αυτή του ίδιου του Καβάφη. Παρατηρούμε μια άλλη μεταμπίηση, δίπλα σ' αυτές που προηγήθηκαν του ποιητή, καθώς αυτός ταυτίζεται με το Θεόκριτο. Πιο συγκεκριμένα η παρουσία του ποιητή στο ποίημα μας δηλώνεται στα εξής σημεία και ως εξής:

στίχοι (1-2) → ο αφηγητής ποιητής

στίχοι (6-7) → ο Ευμένης ως ποιητής

στίχοι (10-26) → ο Θεόκριτος ως ποιητής

Ο Θεόκριτος-Καβάφης δεν εγκρίνει την απογοήτευση του Ευμένη, παρότι δεν υποβαθμίζει τις πολλές δυσκολίες που απαιτεί η σύνθεση ενός άρτιου ποιήματος.

.....«*Αυτά τα λόγια*

ανάρμοστα και βλασφημίες είναι-

διατείνεται. Είναι μάλλον απότομος και απόλυτος στην απάντηση του ο ποιητής, θα μπορούσε να υποθέσει κανείς ότι κατά κάποιο τρόπο αισθάνεται ακόμη και προσβεβλημένος. Με τους στίχους αυτούς πάντως γίνεται προσπάθεια να συνδεθούμε με τα όσα ειπώθηκαν στους στίχους 6-7, όπου έχει οριστεί η ποίηση ως ενασχόληση. Πρόκειται για το πιστεύω του Καβάφη εδώ, για αυτό και στη συνέχεια θα προχωρήσει σε μια σειρά επιχειρημάτων ενθαρρυντικών και ταυτόχρονα διαφωτιστικών προκειμένου να πείσει τον νεαρό ομότεχνο του, ότι το πρώτο σκαλί είναι κάτι το ιδιαίτερα σημαντικό στο δρόμο του για την ευτυχία, είναι η πρώτη μεγάλη του μάχη για την κατάκτηση της κορυφής. Το να βάλει κανείς στόχο να υπηρετήσει την ποίηση, δεν είναι καθόλου μικρό πράγμα, για αυτό, ακόμη,

Κι αν είσαι στο σκαλί το πρώτο, πρέπει

νάσαι υπερήφανος κ' ευτυχισμένος.

Ο ποιητής αντιστρέφοντας το αρνητικό περιεχόμενο που αποδίδει ο Ευμένης σε θετικό στο «πρώτο σκαλί», προχωράει σε μια εκτίμηση ποιοτική των προσπαθειών του προσβλέποντας με αισιοδοξία στο αποτέλεσμα. Ο φτασμένος πια Θεόκριτος δεν αποθαρρύνει ποτέ έναν αρχάριο, έστω και αυτό το πρώτο σκαλί αποτελεί ένα βήμα ουσιαστικό για την κορυφή, η προσπάθεια του είναι αναγνωρισμένη και σεβαστή και είναι, ακριβώς, αυτό, που πρέπει να κάνει το νέο ποιητή ευτυχισμένο σε αντίθεση με το δυστυχισμένο που προηγήθηκε. Με ύφος παραινετικό ο Καβάφης συμβουλεύει τον οποιονδήποτε νέο ποιητή να μην επιζητά τη γρήγορη καταξίωση και να μην μειώνει τη σημασία αυτών που έχει ήδη πετύχει. Εξάλλου αν μετρήσει τα οφέλη από αυτή του την πρώτη προσπάθεια δεν είναι λίγα: *Εδώ που έφθασες, λίγο δεν είναι τόσο που έκαμες, μεγάλη δόξα.*

Είναι το τέλος ενός ταξιδιού, η επίτευξη ενός στόχου στο δρόμο για την επίτευξη του επόμενου ακόμη μεγαλύτερου στόχου. Ο παραινετικός λόγος του ποιητή κινείται σε γνωστά και πολυσχολιασμένα χαρακτηριστικά της ποίησης του, όπως αυτό της διαρκούς αναζήτησης. Καθησυχαστικός είναι ο τόνος του και στους δυο επόμενους στίχους και αξιολογικός, καθώς, εκτιμά το αποτέλεσμα των προσπαθειών του νέου ποιητή σε σχέση με τους άλλους και όχι, πως θα το εκλάβει ο ίδιος.

Κι αυτό ακόμη το σκαλί το πρώτο

πολύ από τον κοινό τον κόσμο απέχει.

Η ποίηση κατά τον Καβάφη, από ότι φαίνεται, είναι μια μοναχική υπόθεση, μια επιλογή που σε απομακρύνει, σε διαφοροποιεί και σε διακρίνει από τους υπολοίπους, η δόξα και η τιμή είναι σ' αυτή την περίπτωση ολόκληρη του ποιητή και το διαβατήριό του για να μπορέσει να πολιτογραφηθεί πολίτης της πόλης των ιδεών.

Εις το σκαλί για να πατήσεις τούτο

πρέπει με το δικαίωμά σου νάσαι

πολίτης εις των ιδεών την πόλι.

Πρόκειται για μια πόλη κλειστή δεν δέχεται τον οποιονδήποτε. Τα εφόδια και τα προσόντα γενικότερα του υποψήφιου πολίτη της πόλης των ιδεών πρέπει να είναι σπουδαία και ουσιαστικά. Διαφορετικά μάταια θα προσπαθήσει κανείς να εκπορθήσει τις πύλες της. Η πολιτογράφηση είναι σπάνια, δύσκολη και εκλεκτική, το πρώτο σκαλί στην υψηλή σκάλα της ποίησης -η πρώτη μεγάλη κερδισμένη μάχη, όπως είπαμε παραπάνω- είναι το απαραίτητο βήμα για να την πετύχεις.

Και δύσκολο στην πόλι εκείνην είναι

και σπάνιο να σε πολιτογραφήσουν.

Και όλα αυτά γιατί οι νομοθέτες της που νομοθετούν στην αγορά της πόλης των ιδεών διαθέτουν κρίση και κριτήρια που δεν εξαπατούνται ποτέ.

Στην αγορά της βρίσκεις Νομοθέτας που δεν γελά κανένας τυχοδιώκτης.

Είναι γνώστες του πράγματος, αγρυπνούν και διαρκώς υποβάλλουν τον νέο ποιητή σε έλεγχο. Η ποίηση από ότι φαίνεται στο συγκεκριμένο σημείο νοείται ως έργο ευθύνης για το ποιητή, είναι μια πράξη διαρκούς προσπάθειας σεβασμού των κανόνων της από μέρους του, ένας αγώνας με ενδιάμεσες κατακτήσεις που έχουν ως έπαθλο στο τέλος του δρόμου την αναγνώριση της αξίας του, από τους ειδικούς, και έμπειρους κατοίκους της πόλης των ιδεών.

Εδώ που έφθασες, λίγο δεν είναι τόσο που έκαμες, μεγάλη δόξα».

Το εδώ υποδηλώνει το πρώτο σκαλί και ταυτόχρονα για το νεαρό Ευμένη τη δυνατότητα του να λογίζεται πολίτης στην πόλη των ιδεών, η δόξα είναι το μεγάλο πλέον κέρδος για αυτόν. Τελικά η τέχνη για τον Καβάφη είναι ένας ιδεατός χώρος μια πολιτεία με την αυστηρότατη νομοθεσία της, που δεν είναι παρά οι κανόνες της, προσιτή σε λίγους, ο κοινός κόσμος βρίσκεται μακριά της. Εκείνοι, όμως, που θα θεωρηθούν άξιοι για αυτήν τους πρέπει μεγάλη τιμή και το πρώτο σκαλί για αυτούς είναι ένα μεγάλο βήμα προκειμένου να αποκτήσουν το δικαίωμα να την κατοικήσουν. Ακόμη, η ποίηση είναι για τον Καβάφη απαντοχή και παρηγοριά μέσα σε ένα κόσμο, όπως τον αντιλαμβάνεται της φθοράς και της απαξίας, είναι ένα ιδανικό για αυτόν, που απαιτεί ολοκληρωτικό δόσιμο.

1.4 Γενική εκτίμηση

Αισθητική αποτίμηση: Στο ποίημα εξιστορείται το άγχος και η δυστυχία του νεαρού ποιητή Ευμένη, καθώς δυσκολεύεται να προχωρήσει στη σύνθεση ποιημάτων -πέραν του ενός άρτιου μέχρι στιγμής ποιήματος του- προς τον Θεόκριτο, ο οποίος και προσπαθεί να τον αποτρέψει από το να παραιτηθεί, εκθέτοντας του τις αντιλήψεις του περί ποίησης. Πρόκειται για αντιλήψεις κατ' ουσίαν του ίδιου του Καβάφη, ο οποίος, προκειμένου να εκφρασθεί πάνω στο συγκεκριμένο θέμα, αναζητά στην ιστορία ένα αντίστοιχο υπόβαθρο, πάνω στο οποίο θα στήσει το κατάλληλο σκηνικό, στο οποίο επιλεγμένα ιστορικά πρόσωπα χρησιμοποιούνται ως ήρωες – προσώπια των ιδεών ή και των καταστάσεων με άμεση επιδίωξη την αισθητοποίηση τους. Ο αφηγητής, ο νεαρός Ευμένης και ο Θεόκριτος, πρόσωπα στο ποίημα μας επινοημένα κατά πρώτον και κατά δεύτερον πρόσωπα-προσώπια υποδηλώνουν με το λόγο τους το λόγο του ποιητή, του οποίου η παρουσία διαπερνά σε δεύτερο πάντα πλάνο όλο το ποίημα. Επιπρόσθετα, η δραματική υφή του ποιήματος έχοντας ως απώτερο σκοπό την ανάδειξη, ακριβώς, του ποιητικού λόγου γίνεται αντιληπτή μέσα από εικόνες, όπως αυτή της αρχαίας πόλης, αλλά και από τον διάλογο των δυο ποιητών που προχωρά κλιμακωτά, καθώς αναπτύσσεται η επιχειρηματολογία του Καβάφη, οδηγώντας μας τελικά στην κατανόηση των αισθητικών του θέσεων όσον αφορά την ποίηση. Ακόμη, η κυρίαρχη τέλος εικόνα της σκάλας μας υποβάλλει την αίσθηση της δυσκολίας του ανήφορου που οδηγεί πάραυτα στην ευτυχία, ενώ αυτή της πόλης των ιδεών φέρνει στο νου μας την Αριστοφανική πόλη της Νεφελοκοκυγίας, όπου διώκονται όλοι οι απατεώνες και οι ανάξιοι.

Γλώσσα: Η γλώσσα του ποιήματος είναι πεζολογική, η γλώσσα της πεζογραφίας με την χαρακτηριστική καβαφική οικονομία της. Πρόκειται για κατά βάση νεοελληνική γλώσσα, διανθισμένη με λέξεις καθαρεύουσας, έτσι, ώστε να προκύπτει μια γλώσσα προσωπική και ανεπανάληπτη.

Ύφος : πεζολογικό, ρεαλιστικό, λυρικό , παραστατικό.